

УДК 37.013-051: 061.2 (497.11 Ниш) „1895/1956“

УДРУЖЕЊЕ УЧИТЕЉА ГРАДА НИША - ИСТОРИЈАТ И РАЗВОЈ

Апстракт: Нишки збор Учитељског удружења образован је 1887. године. Изградња Учитељског дома у Нишу завршена је 1933. године. 1952. године на Скупштини удружења формирано је Удружење учитеља града Ниша и Удружење учитеља среза нишког. Укидање Удружења учитеља града Ниша извршено је од децембра 1955. до 31.03.1956. године.

Кључне речи: учитељ, образовање, удружење, школа, просвета, учитељски дом, учитељска задруга, наставник, професор.

О важности и значају учитеља Цицерон је давно рекао: “Какву већу или бољу услугу можемо држави учинити, него ако учимо и образујемо омладину.”¹ До удруживања учитеља дошло је из потребе за њиховим међусобним дружењем, побољшањем њиховог материјалног стања, образовања и унапређења наставе. Према казивању Тодора Г. Илића, јелашничког учитеља, нишки збор *Учитељског удружења* образован је 1887. године. У тој години председник збора био је Јаков Галеновић, нишки учитељ.² За период до 1895. године не постоје писани подаци, али Илић наводи колико је састанака одржано, колико је било чланова и о чему је расправљано. Тек од 1895-1896. год. почиње вођење записника на седницама Удружења. Тодор Г. Илић је био записничар Удружења до 1897. године. Из записника се могло видети да је постојала потреба за вођењем расправа о наставном плану и програму, о скраћивању или проширивању градива из појединих предмета, васпитању ученика, методама рада и другим васпитно-образовним мерама.

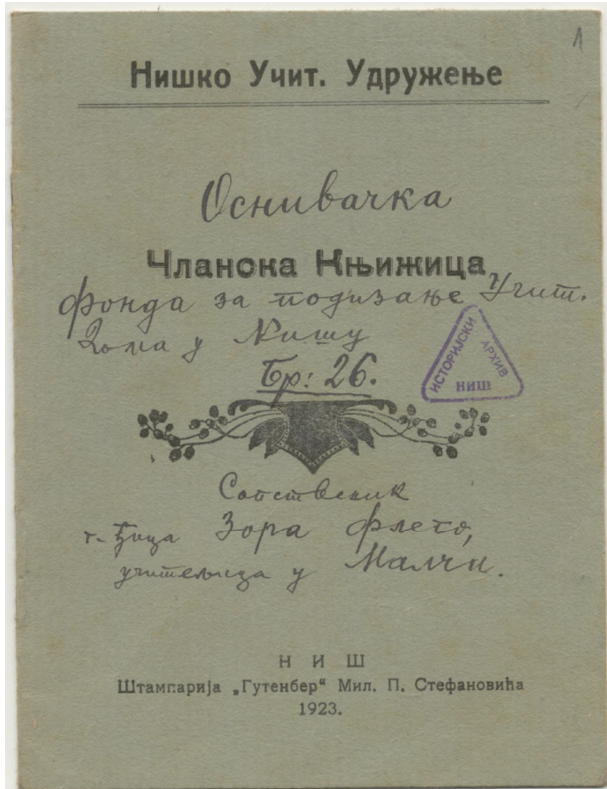
Рад Удружења одвијао се по правилима која је одобравао Главни одбор у Београду. Почетком сваке нове школске године обнављан је рад Удружења поновним учлањивањем као и бирањем нове управе.

Од 1896. године потекла је иницијатива да Удружењу учитеља Ниша приступе и учитељи околине, па настаје *Удружење учитеља за Ниш и околину*. Од дела чланарине Удружење је помагало чланове и њихове породице. То је такође био и један од задатака Удружења. Такође су давани прилози 1912. године за подизање српских школа у Будимској епархији.

¹ Педагошки часопис „Учитељ“, 1923. год., 542.

² Књига записника Удружења за 1895/1925, 2.

На XXX учитељској скупштини, одржаној 1913. године у Београду, којој је председавао председник Главног одбора учитељског удружења био Урош Благојевић, стављено је Управи учитељског удружења у дужност да свим силама ради на решењу учитељског питања. Указивало се на тада веома тежак материјални положај учитеља. У раду удружења било је краћих и дужих прекида, а најдужа пауза била је од 1914. до 1919. године. До обнове рада Удружења, бирање нове управе, као и до формирања фонда за прикупљање прилога у корист учитељске ратне сирочади долази 27. априла 1919. године. Председник тог одбора био је тада Д. Цветановић.

У току наредних година рада смењивали су се називи Удружења: *Учитељско удружење* и *Учитељско друштво Ниша и околине*, а у оквиру *Југословенског учитељског удружења*.

Поред задатака на пољу просвете и образовања ученика, усавршавања учитеља 1923. године покренута је акција за подизање *Учитељског дома* у Нишу. Дом је био предвиђен за становање деце чланова *Учитељског удружења Ниша и околине* за све време школовања. Да би се достигли постављени циљеви био је образован „Фонд за подизање Учитељског дома у Нишу“. Фонд је створен позајмицом сваког члана Удружења у циљу издавања лектире за децу. Због тога је изабран редакцијски одбор који је прикупљао радове, прегледао их, штампао и хонорисао. Лица која су показивала изузетне резултате у овом послу бирала су се по

предлогу редакцијског одбора за чланове *Учитељског дома*: почасне, добротворе и утемељиваче. За првог и највећег добротвора *Учитељског дома* сматра се Општина Нишка, која је дала земљиште за подизање Дома. Акција подизања *Учитељског дома* изведена је у току наредних десет година. *Учитељски дом* је био завршен 1933. године. Из извештаја Управног одбора *Учитељског удружења Ниша и околине* за 1927/28. годину види се да је на предлог Љубише Петковића, члана Управног одбора основана *Нишка учитељска кредитна задруга* са задатком кредитирања учитеља.³

Одлуке Удружења доношене су на седницама одржаваним по потреби, као и Годишњим скупштинама, које су одржаване на почетку сваке нове школске године, а најдаље у току прва два месеца школског рада, кад је вршена обнова рада Удружења уписом у чланство и избором нове управе.

Од 1931. године, од оснивања *Југословенског Учитељског удружења – Секције за Моравску бановину*, нишко *Учитељско удружење* ради све до 1940/41. године у оквиру поменуте Секције као Среско учитељско друштво са пуним називом *Југословенско учитељско удружење – Среско друштво града Ниша и среза Нишког – Ниш*.

³ Из грађе Фонда зак. бр. 5 1928. године, 6 (ф. бр. 1)

За време трајања II светског рата рад Среског друштва био је прекинут. После ослобођења земље долази до обнове синдикалне организације у Нишу, као и формирања подружница струковних синдиката у оквиру Месних синдикалних одбора 1945. године. Међу подружницама формиране су и подружнице школа. У даљем раду *Месни одбор Савеза просветних радника и намештеника* постао је Градски да би 1947. године променио назив у *Срески одбор просветних радника у Нишу*. Тако су просветни радници Ниша у периоду 1945-1952. године били организовани преко *Синдиката просветних радника Југославије – Среског одбора – Ниш*.

Међутим, како оваквом организацијом учитељи нису имали посебно удружење већ су били учлањени у синдикат учитеља и наставника средњих школа и били скучени у решавању и разматрању проблема учитељског рада, учења у школи, проширивању знања, размени искустава, у истраживању нових путева рада, није било одређених изабраних форума учитеља и посебне учитељске организације који би водили рачуна и о идеолошко политичком раду међу учитељима. Због тога су одлуком Конгреса просветних радника одржаног јула 1951. године у Београду формирана среска и градска удружења учитеља.

Оснивачке скупштине нишких удружења одржане су:

- 3.11.1951. год. – оснивачка скупштина *Учитељског удружења*;
- 3.11.1951. год. – оснивачка скупштина *Професорског удружења*;
- 4.11.1951. год. – оснивачка скупштина *Удружења наставника средњих стручних школа*.

Пленум Среског одбора синдиката просветних радника у вези са ликвидацијом истог, одржан је децембра 1951. године.⁴ После ликвидације Среског одбора синдиката просветних радника и одржане оснивачке скупштине 3.11.1951. године, формирано је *Удружење учитеља града и среза Нишког*.

Рад Удружења се одвијао путем месечних конференција свих учитеља града и среза и путем радних група. Допуњаван је и радом *Клуба просветних радника у Нишу* који је обухватао остале просветне раднике.

На Скупштини овог Удружења, одржаној у новембру 1952. године, донета је одлука о подвајању Удружења на *Удружење учитеља града Ниша* и *Удружење учитеља среза Нишког*.

На IV редовној годишњој скупштини *Удружења учитеља за град Ниш*, одржаној 6.12.1955. године донета је одлука о спајању Удружења са Удружењем наставника и професора. Тиме је потенцирана нужност стварања јединственог удружења ради заједничког циља васпитања и образовања ученика.⁵ Два главна момента су довела до потребе спајања просветних радника у једно заједничко удружење: друштвено-политички развитак социјалистичке заједнице и унутрашњи развитак организације. У условима таквог друштвеног уређења извршене промене су захтевале и крупнију реорганизацију Удружења.

После свих припрема и донете Одлуке (6.12.1955.) о ликвидацији, поступак за укидање *Удружења учитеља града Ниша* извршен је у периоду од децембра 1955. до 31.03.1956. године.

⁴ Књига записника Среског одбора синдиката просветних радника Ниш 1948-1951, 36-37.

⁵ Записник са IV ред. год. скупшт. удружења, одржане 6.12.1955. год. у Нишу.